

De Kamers van Koophandel en Fabrieken: van slaapkamers via rustkamers naar werkkamers.

Dr J.M.M.J. Clerx

Historie

Kamers van Koophandel hebben in Europa al een lange traditie. In 1599 beschikte de stad Marseille reeds over een soort Kamer van Koophandel ¹. De doelstelling van dergelijke Kamers bestond ook toen uit het bevorderen van de belangen van handel en nijverheid.

Met de komst van Napoleon werd in 1810 in Nederland de Franse administratie van kracht. Deze bepaalde onder meer dat in een groot aantal steden waaronder Amsterdam en Rotterdam, Kamers van Koophandel moesten worden ingesteld. Het initiatief tot oprichting van een Kamer werd tot in 1920 door de gemeenteraad genomen. De Kamers waren voor wat betreft hun activiteiten afhankelijk van geldmiddelen die door de gemeenten beschikbaar werden gesteld. De gemeenten waren daarmee niet altijd even scheutig, getuige het feit dat de Kamers nogal eens werden getypeerd als "slaap"kamers.

Tot de invoering van een wettelijke regeling in 1920 ontbrak een overkoepeling van de plaatselijke Kamers. Dat beperkte hun invloed op de centrale overheid. Het gescheiden optreden maakte het bijvoorbeeld moeilijk tot een eensluidende advisering van de overheid te komen. De onduidelijk structuur en een toenemende behoefte aan beter voor hun taak toegeruste Kamers gaven in 1920 mede de aanzet tot reorganisatie van de Kamers van Koophandel.

De Wet op de Kamers van Koophandel uit 1920

Als gevolg van de Eerste Wereldoorlog trad schaarste op waardoor de overheid genoodzaakt was meer leiding te gaan geven aan het economische leven. Snel bleek dat ze daartoe onvoldoende was toegerust. Onder meer ontbrak "een soort burgerlijke stand voor de handel" ².

Op grond van de Handelsregisterwet, die in 1918 in het Staatsblad verscheen, verkreeg de overheid de bevoegdheid tot registratie van het bedrijfsleven

¹ H.K. de Langen, *De jongste ontwikkeling van de Kamers van Koophandel en Fabrieken*, Meppel 1952, p. 11.

² W.F. Lichtenauer, "De nieuwe wettelijke regeling voor de Kamer van Koophandel en Fabrieken", in: *De Naamlooze Vennootschap*, jrg. 27 (1949), p. 82.

over te gaan. De Kamers van Koophandel kregen de taak het handelsregister decentraal te beheren. De regering bereikte hiermee dat haar relatie met het bedrijfsleven beter werd georganiseerd. Tevens gaven de retributies die verbonden waren aan de inschrijving in het handelsregister haar de mogelijkheid tot een reorganisatie van de Kamers over te gaan. De inkomsten uit het handelsregister vielen immers toe aan de Kamers die zo financieel onafhankelijk werden van de wisselende op min of meer willekeurige wijze toebedeelde middelen en door de gemeenten. De nieuwe financiering bood de Kamers de mogelijkheid zich beter te outilleren voor activiteiten ter ondersteuning van het plaatselijke bedrijfsleven.

De nieuwe structuur voor de Kamers werd in de wet van 1920 vastgelegd. Doel van de wet was het bereiken van meer samenhang in het beleid van de Kamers door het land te verdelen in economisch-geografische districten elk met een eigen Kamer van Koophandel. Een dergelijk district kende zoveel mogelijk hetzelfde economische accent. Zo werd bijvoorbeeld gestreefd naar de instelling van een wolkamer, een linnenkamer enz.³ In totaal werden 36 van dergelijke districten gevormd. De interne structuur van de Kamers bestond uit twee afdelingen namelijk een afdeling voor het grootbedrijf en een voor het kleinbedrijf. Het departement van Economische Zaken hield een zeker toezicht op de Kamers. Zo moesten de begrotingen worden goedgekeurd en behoefde het gevoerde financiële beleid goedkeuring achteraf. Voorts moest een algemeen verslag worden ingediend betreffende de gang van zaken van handel en nijverheid in een bepaald district. De ingeschrevenen in het Handelsregister hadden ten aanzien van de leden van de Kamers actief en passief kiesrecht. Stemplicht was er niet en zou weinig effect hebben gesorteerd, omdat de meeste verkiezingen bij enkele kandidaatstelling verliepen.

De werking van de wet in de praktijk was teleurstellend. Gesteld kan worden, dat de economisch-geografisch bepaalde Kamers alleen het plaatselijke en regionale bedrijfsleven tot steun waren. Invloed op de centraal gevoerde economische politiek was er nauwelijks, omdat de 36 Kamers onderling geen eenheid vormden en dus ook geen eenduidig signaal aan de overheid kon geven. Als de overheid al contact zocht met de Kamers, dan beperkte ze haar consultaties tot de grote Kamers. Ook de lagere overheden in de vorm van provincies en gemeenten toonden weinig belangstelling voor de Kamers, vooral omdat deze lagere overheden geen algemene grensoverschrijdende economische politiek voerden.

³ *Ibid.*, p. 82.

De samenstelling der Kamers leek alleen schijnbaar democratisch geregeld. De leden werden gekozen door de ingeschrevenen in het handelsregister, maar dit gaf geen enkele garantie dat de afdelingen der Kamers een samenstelling kregen, die overeen kwam met de structuur van het bedrijfsleven in het betreffende gebied. De opkomst voor dergelijke verkiezingen was namelijk in de regel zeer gering, waardoor een kleine wel aan de stemming deelnemende groep een onevenredig groot aantal zetels kon bemachtigen. "Ontdaan van alle franje was de samenstelling der Kamers na 1922 dus nog altijd het uitvloeisel van een stelsel dat zeer veel op coöptatie leek" ⁴.

De betekenis van de Kamers kwam echter wel in een andere fase te verkeren toen haar een eigen wettelijke grondslag werd gegeven. Schmal (C.H.U.) die als ambtenaar nauw bij de wetgeving voor de Kamers van Koophandel was betrokken, typeerde de Kamers de eerste jaren na 1921 als rustkamers in de militaire zin van het woord ⁵. Het was derhalve de periode waarin kracht en strijdmiddelen werden verzameld om tot een meer effectieve strijdwijze over te gaan.

De Kamers en de bezettingstijd

Met ingang van 1 april 1942 werden de Kamers van Koophandel ontbonden op basis van een besluit van de Secretaris-Generaal van het Departement van Handel, Nijverheid en Scheepvaart. De bezetter wenste het bedrijfsleven dienstbaar te maken aan zijn ideologische doeleinden door de instelling van nieuwe organen met verordenende bevoegdheden. Daarin paste uiteraard geen Kamer van Koophandel die in grote mate zelfstandig werk verrichtte en alleen achteraf beleidsmatig werd gecontroleerd.

De grondslag voor een dergelijke opbouw van de organisatie van het bedrijfsleven werd gelegd door de Secretaris-Generaal van het Department van Handel, Nijverheid en Scheepvaart bij besluit van 31 oktober 1940 en door middel van het zogenaamde basisbesluit ⁶. De uitvoering van het principe werd per 12 november 1940 overgedragen aan de commissie-Woltersom. Deze commissie was in opdracht van de bezetter ook bevoegd ordenende regels op te stellen voor andere organisaties van het bedrijfsleven, waarbij in het bijzonder te denken viel aan de Kamers van Koophandel. De

⁴ *Ibid.*, p. 83.

⁵ H.T.K. 1949-1950 Verslag, p. 2179.

⁶ W.C.L. van der Grinten, *De organisatie van het bedrijfsleven*, Alphen aan den Rijn 1944, p. 1.

Kamers van Koophandel vormden daarmee een deel van de geheel nieuwe, ordenende bedrijfsorganisatie.

De bezetter vond de legitimiteit voor de schepping van de nieuwe organen in de artikelen 152 e.v. van de Grondwet, waarin de mogelijkheid werd geopend tot het stichten van lichamen met verordenende bevoegdheid voor het beroeps- en het bedrijfsleven.

Elke onderneming werd met gelijksoortige bedrijven samengevoegd tot een vakgroep. De vakgroepen werden vervolgens gekoppeld tot bedrijfspgroepen voor zover ze een gemeenschappelijke kenmerk hadden, zoals het gebruik van eenzelfde grondstof. Boven de bedrijfspgroepen stonden een 6-tal hoofdbedrijfspgroepen (industrie, ambacht, handel, verkeer, bankwezen en het verzekeringswezen), die vervolgens weer werden overkoepeld door een Raad voor het Bedrijfsleven.

Het aantal officiële Kamers van Koophandel werd teruggebracht tot 11 en vond daarmee aansluiting bij het aantal provincies. De andere 25 Kamers bleven, ondergeschikt aan de provinciale Kamers, bestaan. De Kamers maakten deel uit van de zelfstandige organisaties ter ontwikkeling van het bedrijfsleven. Tevens werd het Führer-beginsel in de Kamers ingevoerd. De voorzitter was de centrale figuur die steeds voor een periode van twee jaar werd benoemd. Met twee plaatsvervangende leden vormden hij het dagelijkse bestuur. De voorzitter werd bijgestaan door een door hem benoemde Raad van Bijstand. De voorzitter van de Kamer benoemde tevens de voorzitters van de hoofdbedrijfspgroepen. De Kamers van Koophandel voelden zich genoodzaakt hun medewerking te verlenen aan de maatregelen van de Duitse bezetter. Bij weigering was de kans groot dat de regionaal opgebouwde Kamers van Koophandel zouden worden weggedrukt door de functioneel opgebouwde Woltersomse organisatie, hetgeen niet in het belang van de natie geacht werd ⁷.

Volgens Van der Grinten was er door de bezettingsregeling alleen op papier veel veranderd. De praktijk bleef veelal gelijk, omdat de mensen die de wet moesten uitvoeren dezelfde bleven. De nationaal-socialisten hadden zodoende ook geen echte invloed op de Kamers ⁸. De naoorlogse problemen rond de economische collaboratie doen evenwel meer problemen vermoeden.

⁷ Joh. de Vries, *Gedenkboek Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Amsterdam 1811-1961*, Amsterdam 1961, p. 219.

⁸ W.C.L. van der Grinten, "Nieuwe organen", in: *Onderdrukking en verzet. Nederland in oorlogstijd*, deel 1, Arnhem/Amsterdam z.j., p. 469.

De wet op de Kamers van Koophandel 1950

Na de Tweede Wereldoorlog werd op basis van een schrijven van de minister van Handel, Nijverheid en Landbouw d.d. 31 mei 1945 direct gebroken met het verfoeide leidersbeginsel. Voor de beslissingen van de voorzitter stonden voortaan de beslissingen van het Dagelijks Bestuur.

Voor het overige bleef de bezettingsregeling nog geruime tijd bestaan. De regeling uit 1920 kon niet zo maar worden heringevoerd. Allereerst was de positie van de Kamers tijdens de Tweede Wereldoorlog ten opzichte van het bedrijfsleven aanzienlijk veranderd. De Kamers werden nu veel meer ingeschakeld bij de door de overheid getroffen maatregelen. Tevens bestonden er bezwaren tegen de werking van het sinds 1920 bestaande kiesrecht. Voorts was het de vraag of terugggekeerd moest worden naar het systeem van de economisch-geografische districten, dan wel de provinciale grenzen voor de Kamers volgens de bezettingsregeling gehandhaafd dienden te blijven.

Het nieuwe wetsontwerp, dat deze kwesties behoorde te regelen, werd voorbereid door een commissie van advies die op 5 augustus 1946 verslag deed aan de minister. De commissie sprak zich uit voor de instelling van zoveel mogelijk onafhankelijke en volwaardige Kamers van Koophandel, zonder dat duidelijk werd of dat 36 Kamers moesten worden. Ze achtte het noodzakelijk, dat in elk geval een band bestond tussen de Kamers binnen een provincie.

Deze onopgeloste kwesties en het feit, dat belangrijkere problemen de aandacht van de minister opeisten, zorgden er voor dat het wetsontwerp omtrent nieuwe regels over de Kamers van Koophandel eerst op 28 juni 1949 naar de Staten-Generaal werd gestuurd. Opmerkelijk was dat het wetsontwerp was ondertekend door staatssecretaris van Economische Zaken Van der Grinten, namens de minister van Economische Zaken Van den Brink. Het was daarmee de eerste keer dat een wetsontwerp werd ondertekend door een staatssecretaris, sedert de grondwetswijziging uit 1948 de instelling van het staatssecretariaat mogelijk maakte⁹.

De gebiedsindeling

Het wetsontwerp voorzag in de oprichting van een of meer Kamers van Koophandel per provincie, maar ook in een verplichte samenwerking binnen een provincie. Het kabinet bevestigde hiermee het bezettingsreglement. De provincies ontplooiden steeds meer activiteiten op sociaal economisch terrein.

⁹ H. K. de Langen, *o.c.*, p. 30.

Het werd daarom van belang geacht een representatieve tegenvoeter van het bedrijfsleven te hebben. Met deze opstelling verwierp de regering ook de economisch-geografische indeling uit het wetsontwerp-1920. Een dergelijke indeling was niet stabiel genoeg, omdat alleen al het enkele feit van een nieuwe verkeersweg een geheel andere oriëntatie tot gevolg kon hebben ¹⁰.

In het Voorlopig Verslag van 24 april 1950 werd algemeen instemming betuigd met de samenwerking tussen de Kamers van Koophandel binnen de grenzen van een provincie ¹¹. De concrete uitwerking moest van de Tweede Kamer echter worden overgelaten aan de Kamers zelf. In een Nota van Wijziging van 12 juni 1950 kwam de staatssecretaris aan dit bezwaar tegemoet. Artikel 17 werd in die zin gewijzigd dat alleen nog gesproken werd over samenwerking tussen de Kamers van Koophandel binnen een provincie ter behartiging van de algemene belangen van het bedrijfsleven in een provincie ¹².

Aktief en/of passief kiesrecht

Een moeilijk probleem vormde de herziening van het kiesrecht. Op basis van de wet uit 1920 werden de leden van de Kamer gekozen door de ingeschrevenen in het Handelsregister. De praktijk bij deze verkiezing bleek echter een vorm van coöptatie te zijn. In de nieuwe wet werd openlijk voor een vorm van coöptatie gekozen ¹³. Op basis van de wet kozen de zittende leden de nieuwe leden voor een periode van vier jaar. Voor elke beschikbare plaats zou het Bestuur twee of meer personen aanbevelen, van wie ten minste één niet tot de aftredende leden behoorde. De betreffende personen moesten Nederlands onderdaan, ingezetene van het rijk alsmede minimaal 25 jaar oud zijn. Met deze verkiezingsprocedure werd een ingewikkelde en dure procedure die in de praktijk ook tot coöptatie leidde, overbodig. Bovendien werd volgens de staatssecretaris een meer evenwichtige samenstelling van de Kamers beter gewaarborgd in het nieuwe verkiezingsstelsel.

Het stelsel van coöptatie werd door het parlement kritisch beoordeeld, maar bij gebrek aan beter toch aanvaard. Verkerk (A.R.P.), tevens lid van Provinciale Staten en burgemeester van Boskoop gewaagde van een regeling die herinneringen oproep aan de Middeleeuwen ¹⁴. De nadelige gevolgen van

¹⁰ H.T.K. 1948-1949 Bijlagen 1278 nr 3 Nieuwe regelen omtrent de Kamers van Koophandel en Fabrieken, Memorie van Toelichting, p. 4.

¹¹ H.T.K. 1949-1950 Bijlagen 1278 nr 5, Voorlopig Verslag, p. 8.

¹² H.T.K. 1949-1950 Bijlagen 1278 nr 7, Nota van Wijzigingen, p. 13.

¹³ H.T.K. 1948-1949 Bijlagen 1278 nr 3, Memorie van Toelichting, p. 5.

¹⁴ H.T.K. 1949-1950 Verslag, p. 2185.

het coöptatiestelsel werden beperkt door de opneming via een amendement-Bachg, van een bepaling in de wet die de besturen van de Kamers van Koophandel verplichtte door de S.E.R. aangewezen representatieve organisaties van werknemers en werkgevers te horen alvorens een aanbeveling te doen ¹⁵. Bachg (K.V.P.) had een lange carrière achter de rug in de middenstandsorganisatie en had uit dien hoofde veel ervaring met de werking van de Kamers van Koophandel.

De positie van de werknemers in de Kamers

Het lidmaatschap voor werknemers van de Kamers van Koophandel werd door het kabinet in het wetsontwerp niet uitgesloten. Maar een positieve formulering waaruit een dergelijk lidmaatschap kon worden afgeleid, ontbrak.

De artikelen 4 tot en met 6 regelden de verkiezingen voor de Kamers. Volgens artikel 4 werd met de positie van de werknemers in de Kamers geen rekening gehouden, maar anderzijds verzette artikel 6 zich niet tegen een meer positieve benadering.

Vooralschilthuis (P.v.d.A.) en Bachg (K.V.P.) vonden de gekozen formulering te vrijblijvend. Evenals voor Bachg gold voor Schilthuis, dat hij niet onbekend was met de werkzaamheden van de Kamers van Koophandel. Deze vroegere graanimporteur was immers zowel lid van de Rotterdamse Kamer van Koophandel als van de Nederlandse organisatie der Internationale Kamer van Koophandel. Bachg diende namens onder meer Schilthuis het eerder vermelde amendement in waarmee hij de Kamers wilde verplichten om vóór het kiezen der leden de door de S.E.R. aangewezen organisaties van werkgevers en werknemers te horen. De invloed van het werknemerselement op de verkiezingen werd aldus vergroot. Het amendement werd mede ingediend om het streven te ondersteunen naar overbrugging van de sociale tegenstelling tussen werknemers en werkgevers. Schilthuis scherpte het amendement-Bachg aan via een sub-amendement, dat beoogde te bewerkstelligen, dat 1/4 deel van de Kamers uit werknemersleden zou bestaan ¹⁶.

Staatssecretaris Van der Grinten benadrukte dat hij voorstander was van het opnemen van het werknemerselement in de Kamers van Koophandel. Hij

¹⁵ H.T.K. 1949-1950 Verslag, p. 2199; het amendement-Bachg c.s. is te vinden in H.T.K. 1949-1950 Bijlagen 1278 nr 11A.

¹⁶ H.T.K. 1949-1950 Verslag, p. 2197; het amendement Schilthuis c.s. is te vinden in H.T.K. 1949-1950 Bijlagen 1278 nr 13.

onderschreef het amendement-Bachg. De staatssecretaris wees echter het sub-amendement-Schilthuis af, dat een bepaald percentage werknemers een gegarandeerde plaats wilde geven in de Kamers. Dit was in strijd met de structuur en de opzet van het wetsontwerp dat primair rechtsherstel beoogde¹⁷. Een dergelijk verplicht percentage aan werknemers zou het wezen van het wetsontwerp wel aantasten. Volgens Van der Grinten was het juist de bedoeling om deskundigen die grote belangstelling hadden voor het regionale bedrijfsleven, als leden van de Kamers van Koophandel te krijgen. Het was daarbij onbelangrijk of ze ondernemer of werknemer waren. De vraag was of met name in de kleinere Kamers voldoende gekwalificeerde werknemersleden te vinden zouden zijn om aan de eis van het sub-amendement te voldoen. Doordat het werk van de leden van de Kamers veelal gelegen was in het invoeren van wetten met een ondernemingskarakter, lagen deze functies veel meer in de sfeer van de ondernemer. Een dergelijke gegarandeerde positie voor de werknemers paste binnen de representatiegedachte, maar die werd juist door het wetsontwerp afgewezen. Bovendien hadden de werknemersorganisaties ook nooit aangedrongen op een representatieve vertegenwoordiging in de Kamers. Het parlement volgde de argumentatie van de staatssecretaris en keurde bij de mondelinge beraadslagingen het sub-amendement-Schilthuis af, waarna het door de indiener werd ingetrokken.

Het midden- en kleinbedrijf en de Kamers van Koophandel

Het wetsontwerp wenste geen terugkeer naar het stelsel van de afdelingen groot- en kleinbedrijf op basis van de wet uit 1920.

Volgens het kabinet bestond aan het voortbestaan van een dergelijke splitsing weinig behoefte. De mogelijkheid bleef bestaan de behandeling te laten plaatsvinden door commissies van meer eenzijdige samenstelling. De pariteit tussen groot- en kleinbedrijf dreigde verloren te gaan, omdat het wetsontwerp slechts dringend voorschreef, dat de leden voor 1/3 deel afkomstig moesten zijn uit het midden- en kleinbedrijf. Deze verslechtering van de positie van het midden- en kleinbedrijf was een doorn in het oog van de middenstandspecialisten in de Tweede Kamer. Bachg verwoordde dit vrijwel algemene gevoelens door erop te wijzen, dat de pariteit tussen enerzijds middelgrote en kleine bedrijven en anderzijds grote bedrijven nooit gebaseerd was geweest op tegenstellingen. Het streven naar pariteit berustte op een

¹⁷ H.T.K. 1949-1950 Verslag, p. 2191.

drietal gronden ¹⁸. Allereerst verkregen de Kamers van Koophandel hun financiële middelen voornamelijk uit bijdragen van de middelgrote en kleine bedrijven. Voorts was ook het werkterrein van de Kamers voor het grootste deel op deze bedrijven gericht. Een derde argument voor de pariteit was gelegen in de reële economisch-sociale betekenis van het geheel der middenstandsondernemingen in de sectoren van de meeste Kamers van Koophandel. Schilthuis stelde vervolgens voor de pariteit tussen groot- en kleinbedrijf te handhaven, maar dan op een lager niveau in die zin, dat ook het grootbedrijf minimaal 1/3 van het aantal leden kreeg toegewezen ¹⁹. Het was van belang, dat de in het district aanwezige bedrijfstakken zoveel mogelijk in de juiste verhouding vertegenwoordigd waren. Dit had als consequentie, dat in een district het kleinbedrijf de overhand moest kunnen hebben. Als het minimum van 1/3 zowel voor het grootbedrijf als voor het kleinbedrijf zou gelden, bleef de pariteit gehandhaafd en waren de bezwaren van de kleinhandel tegen zijn achterstelling opgelost.

De staatssecretaris verzette zich niet tegen een daartoe ingediend amendement, dat artikel 4 lid 4 in bovenbedoelde zin wijzigde ²⁰. De bedoeling van de opnemings van de 1/3 regeling voor de middenstand in het wetsontwerp was immers uitsluitend geweest, de middenstand een gegarandeerde positie in de Kamers van Koophandel te geven.

De Kamers van Koophandel en de P.B.O.

Het was opmerkelijk te constateren, dat in de Memorie van Toelichting bij het wetsontwerp op de Kamers van Koophandel geen taakafbakening was geschetst ten opzichte van de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie. Tijdens de oorlog waren de Kamers immers gevoegd in de organisatie van het bedrijfsleven, terwijl de voorbereiding van deze wet viel in de periode van de totstandkoming van de P.B.O.. Met name K.V.P.- en P.v.d.A.-leden van de Tweede Kamer vroegen zich dan ook af of dit wetsontwerp niet veel te vroeg was ingediend waarmee de harmonie ontbrak met de nog tot stand te brengen wet op de P.B.O.. De Kamers moesten naar hun opvatting als gewestelijke organen van het bedrijfsleven in de P.B.O. worden ondergebracht en onder de S.E.R. worden geplaatst.

¹⁸ H.T.K. 1949-1950 Verslag, p. 2182.

¹⁹ H.T.K. 1949-1950 Verslag, p. 2187.

²⁰ H.T.K. 1949-1950 Verslag, p. 2192; het amendement-Bachg c.s. is te vinden in H.T.K. 1949-1950 Bijlagen 1278 nr 10C.

V.V.D.- en A.R.P-leden van de Tweede Kamer waren sterk tegen de invoeging van de Kamers van Koophandel in de P.B.O., omdat het een ander soort organisatie betrof. De P.B.O. wilde "een naar de verschillende bedrijfstakken en bedrijfskolommen opgebouwd verband tussen de bedrijven vormen, terwijl de Kamers elk voor zich in een eigen gebied het gehele bedrijfsleven zouden vertegenwoordigen" ²¹. Ook vergeleken met de S.E.R. hadden de Kamers een andere functie. De S.E.R. vertegenwoordigt de belangen van het gehele bedrijfsleven en elke Kamer de belangen van een beperkt gebied. Terwijl de product- en bedrijfschappen tot taak hadden bepaalde regelingen te ontwerpen, waren de Kamers van Koophandel betrokken bij de uitvoering van de wetten en verordeningen en brachten ze de specifieke problemen van de betreffende streek naar voren.

Van der Grinten schetste in de Memorie van Antwoord het verband tussen de Kamers van Koophandel en de P.B.O.. Het feit dat de Kamers recht hadden op rechtsherstel was er de oorzaak van, dat het wetsontwerp nu reeds werd behandeld en niet kon wachten tot de na de behandeling van de Wet op de P.B.O. ²².

Wat betreft de concrete relatie tussen beide wetten, wees Van der Grinten erop, dat de bedrijfs- en productschappen landelijk geordende functionele lichamen waren ter vertegenwoordiging van een bepaalde bedrijfstak of sector. Bij de Kamers van Koophandel ging het daarentegen om territoriaal ingestelde lichamen die het gehele bedrijfsleven uit de regio vertegenwoordigden. De bedrijfsorganisaties kregen bovendien, in tegenstelling tot de Kamers, verordenende bevoegdheid. Vooral vanwege die verordenende bevoegdheid hield de S.E.R. toezicht op de product- en bedrijfschappen. De Kamers van Koophandel moesten een grote mate van zelfstandigheid behouden en behoorden derhalve geen verlengstuk te zijn van de S.E.R.. Er moest wel harmonie zijn tussen de Kamers van Koophandel en de P.B.O. maar een gelijke regeling was daarvoor niet vereist. Van der Grinten stemde derhalve in met de opvatting van de kamerleden die tegen invoeging van de Kamers in de P.B.O. waren.

Via een ander amendement-Bachg, in dit geval betrekking hebbende op de bewoording van artikel 2, werd toch een band gelegd met de P.B.O.. Oorspronkelijk stond in dit artikel, dat de Kamers het bedrijfsleven vertegenwoordigden in het hele rijk. De Tweede Kamer vond, dat de P.B.O. als officiële vertegenwoordiger van het bedrijfsleven moest optreden en niet de

²¹ H.K. de Langen, *o.c.*, p. 39.

²² H.T.K. 1949-1950 Bijlagen 2178 nr 6, Memorie van Antwoord, p. 11.

Kamer van Koophandel. Na amendering werden de Kamers bevorderaars van de belangen van het bedrijfsleven, waarmee ze hiërarchisch ondergeschikt werden aan de P.B.O.²³.

Via een volgend amendement-Bachg kreeg de S.E.R. een zekere invloed in en zeggenschap over de Kamers van Koophandel. De Kamers moesten voortaan elk jaar aan de S.E.R. verslag uitbrengen over hun activiteiten²⁴. Tevens konden zowel het financiële toezicht van de minister op de Kamers van Koophandel, alsmede de vereiste goedkeuring van bepaalde in de wet opgesomde besluiten bij algemene maatregel van bestuur geheel of gedeeltelijk worden overgedragen aan de S.E.R..

De aangenomen wet kreeg voorts slechts een beperkte geldigheidsduur, namelijk tot 1 januari 1959. De regering kreeg daarmee de kans te beoordelen of de regeling moest worden gewijzigd in verband met de wet op de P.B.O..

Slot

De primaire bedoeling van het wetsontwerp van 1949 was rechtsherstel. Met een beroep op het karakter van het wetsontwerp werden echt spectaculaire wijzigingen, zoals een verplichting om 1/4 van het aantal leden van de Kamers uit werknemersvertegenwoordigers te laten bestaan, door de staatssecretaris afgewezen. Toch kan met het Eerste Kamerlid Van Walsum (P.v.d.A.) worden vastgesteld, dat de geschapen mogelijkheid tot het opnemen van werknemers in de Kamers "een revolutie is en dat het uitgesloten zou zijn geweest vóór 1940 een dergelijke wijziging te verkrijgen"²⁵. Deze "doorbraaksocialist" behoorde oorspronkelijk tot de C.H.U.. Hij was voor de oorlog lange tijd verbonden aan de Rotterdamse Kamer van Koophandel.

Ondanks het feit dat het bij de behandeling van de wet nog onduidelijk was welke plaats de Kamers in het geheel van de bedrijfsorganisatie zouden gaan innemen, was haar eigen plaats onomstreden. De Kamers moesten regionale organen blijven die de algemene belangen van het bedrijfsleven moesten behartigen. De Kamers moesten opkomen voor de regionale gemeenschappelijke belangen van alle bedrijfstakken, terwijl de organen van de P.B.O. de belangen behoorden te verdedigen van de verschillende landelijke bedrijfstakken en sectoren afzonderlijk. Volgens Van Walsum was

²³ H.T.K. 1949-1950 Verslag, p. 2197; het amendement-Bachg c.s. is te vinden in H.T.K. 1949-1950 Bijlagen 1278 nr 10A.

²⁴ H.T.K. 1949-1950 Verslag, p. 2202 en 2204; het amendement-Bachg c.s. is te vinden in H.T.K. 1949-1950 Bijlagen 1278 nr 11B.

²⁵ H.E.K. 1949-1950 Verslag, p. 907.

dit "een doeltreffende richtsnoer ... voor de bepaling van de grens tussen de organen van de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie enerzijds en de Kamers van Koophandel anderzijds" ²⁶.

Met deze nieuwe wet trad volgens Schmal een nieuwe fase in, in de historische ontwikkeling van de Kamers. Ze konden nu betiteld worden als werkkamers omdat ze de verworven rechten nu effectief konden gaan benutten ²⁷.

²⁶ H.E.K. 1949-1950 Verslag, p. 906.

²⁷ Cfr. *supra*, noot 4.